

ADVENT A TENGERPARTON

Benke László: A megőszült kert
Hét Krajcár Kiadó, 2016, 153 old.

Előzmények

Öt esztendő múltán ez már negyedik verseskötete *Benke Lászlónak*. Ha kezdettől hasonló ütemben ír, negyvenöt körül lenne köteteinek száma. De a meglévő tíz sem kevés. Hogy honnan küldi életjelentéseit hetvenhárom évesen, a cím súgja és a fedőlap képe. Egy József: *Táj fákkal*. – Árokpart lejtőjén nőtt akác-ikrek, háttérben templomtorony, lebúvó háztetők. Rozsdabarna és sárga köntösben még a báránnyelűk is, egyedül az ég mélykékje üt el néha tinta-sötéten.

A jelen könyvnek az előző három ágyazott meg (*Az Élet szerelme, Hová lett aranytrombitád?*, *A szerelem erőterében*), sokkal inkább, mint bármelyik korábbi.

Rejtett küldetés tudatosult, és ért célegyenesbe 2011-ben. *Az Élet szerelme* már szerződésféle *Erósszal*, a szerelem görög istenével, aki a másik három őslényeg – *Khaosz, Gaia és Tartarosz* – mellett az *első*. *Benke* indulat-gazdag versfolyamának sodorvonalává ő tematizálódott – többoldalú lényének is a legrangosabbja –, mely maga az *Erósszá* változott *Zeusz, a főisten*; a *szerellemé* lett *világteremtő*. A zeuszi genezis tette Erószra a legbensőségesebb, egyben legátfogóbb egyesítő erővé.

A költő egyszerűnek gondolta az istennel kötött egyezség megtartását. Szerinte *A szeretet terve* születésünk előtt már majdnem készen állt, részletek ugyan maradtak gomolygó homályban. Bizakodón fogadta saját Teremtőjének követét is: „*az Élet Urának intelmével, / eljött hozzám az Angyal éjjel.*” Így szólt: „*Szeret és szolgál az Angyal. / Szeret és szolgál vagy meghal. / Szeresd és szolgálj, s ha meghalsz, / szeretet lesz a jutalmad.(...)* „*felgyúltam érte én is nyomban, / suhant előttem, én meg utána, / s elizzottunk az éjszakában*” (*Kezdet és vég*)

A *megszólított* versenyfutásba kezd önmagával a jutalomért, hogy az Isten *előőrsébe* tartozhat! A nő formájú *Angyal* az *Ígéret* fáklyájával világítja az utat, ő pedig hősiiesen teljesíti Erósz elvárását. Legelőször is vakmerőn *szeret*: „*Szeretlek. / Ahogy csak azok szeretnek, akik szeretni / valóban mernek.*” (*A szerelem erőterében*) Világfordító a fölismerés: szembe szállni egy oroszlánnyal, semmivel sem nagyobb bátorság, mint szeretni!¹ Meg is kapja bátorsága „*kitüntetéseként*” a szeretet legelső próbatételét: mikor elérkezik a *Megváltó adventje*, a viszontszeretet nem lépi át háza küszöbét. Hiába fogja vissza lélegzetét is: „*Olyan csendben vagyok eltaszítottságomban, szinte nem merek rágondolni sem, nehogy megzavarjam. Olyan csendben, hogy minden gondolat, megszólalás magát a várakozás csendjét sérti meg.*” (*Adventi várakozás*) Önkínzó büntudat következik; egy megismerhetetlen vád súlya alatti lapulás. Majd az erőtlen beletörődés: „*Ha hívott Isten, / és menni akarsz, menj csak, / elengedlek, Angyal. (...)* De mondd meg *Istenednek, (...)* jobban szerettelek, mint anyád / és te szeretted magadat.” (*Amit ő akar*)

Aki a *Szerelem* teremtménye és az elhagyja: olyan „*mint halott anya kiverter gyermeke*”, írja le másutt.

Történt, hogy az *Ígéret* lángjával szárnyalt előtte az *Angyal*, ő pedig követte a *hívást*. Úgy belevakult a fáklyalángba, hogy már csak egy *istenítélet* vezetheti ki a szeretet zavarából. *Örök élet, vagy örök halál? Döntson!* Ugyanis addig csábította a szeretet gomolygása, míg nem újabb *üzenet* érte utol: „*Magadra hagylak, szólt az angyal, / készülj a legnagyobb fel-*

¹ Balaskó Jenő, költő egyik emlékezetes versmondata: „A szeretet a legnagyobb öngyilkossági kísérlet”.

adatra!” A legnagyobb életfeladat – tudjuk meg a versből – a halál. „Mondd meg Istenednek, / élet helyett / születésem óta / halálra készülődtem. (...) Nagyon el voltam ezzel / a kis feladattal” – üzen vissza a költő –. „Mit kellene még tennem?” (Üzenet)

A válasz belülről jön. A *Fecskés házam fényes reggel*-ben leste meg fészekrakó lakótársait: sárceppet sárceppre kalapálnak, be-beülnek a készülő műbe, próbálgatják, egymást hívogatják hozzá. Összezsivitelnek, majd fölcikkannak az égbe újabb építőanyagért.

Önmagának kommentálja a látványt: „Végtelen türelem kell a teremtéshez”. Ez magyarázza, hogy az utóbbi négy kötet terjedelmének megfelelően, nem hat- és félszáz oldalnyi új verset írt, hanem az új és korábbi versekből az egyre módosuló jelentés kánonait szervezte. Módszeresen kísérletezett *Teremtője* utánzásával. Kötetről-kötetre tölcserként szűkítette a keresett lényeg bekötő útját. Végcélja, hogy átférjen az élet igazságát összefércelő *tű fokán* is.

A jelen

A fönti *lélekúton* értünk a mostani kötet bejáratához. A szerzett „előképzettség” az értő olvasótól elvárt. Itt, újra kezdve folytatódik a *rendezési kísérlet*: az élet szerelmének kutatása.

Lényegesen változott a kísérleti környezet. Az lett a költő feladata, hogy *arszpoétikai* gyökerétől kezdve, gondolja újra egész életfája lombjának konstrukcióját. Erre utal a könyv két fejezetének címe, a *Vezérlő csillagunk vesztén* és *A szabadulás iránya*.

Az új környezetre való tekintettel, *A megöszült kert* részleteire nem közvetlenül „az utcáról” nyithatunk, hanem átborongva a *Szenvedéstörténetünk* panoptikus litániáján.

E hosszú költemény a környezet kitágítása egy ember életének látóhatáráig, aki történetesen a költő. Látóhatárának van *zenitje* és *nadirja*, vízszintes és függőleges síkja, ezért az emberélet végső váza kereszt alakú. Erre a keresztre feszül föl a költői világkép. Azon együtt szenved ki, ami intim, és ami nyilvános; a magánéleti-, és a közös politikatörténeti *múlt*. Háttérbe húzódva sejlik a tömeg, mindaz, ami *múltabb*.

Ez az együttesség nem újdonság, mindig is hurcolta magával költőnk. Bármilyen általánosság ugyanúgy tudott szemérme állományává válni, ahogy intimitásaiban képes volt közügyre ismerni. Soha nem hagyta elidegenedni egymástól, amiknek közlekedőedényévé ő maga vált. Az azonos keresztre feszülés az összes, korábbi *bármit* új névazonosítóra kereszteli. Ami korábban szokatlanul *vegyes*, az Benke keresztjén egyneműsödve, saját nyilvánosságává különösödik. A túlságosan átlátszó jelen pedig fönnakad egy *para-naturális*² *misztérium* szűrőjén.

Az ő köztere ezzel nyílik: „Anyám megálmodta apám, / muskátlis szerelem volt az álma.” Azzal csukódik, hogy „Amíg csak élek, / siratom őket és vérzek. / De ők tiszta szívűen / mosolyognak ezen az egészen, / mióta valóban meglátták az Istent.”

Van min mosolyogni „odafönről”, mert „ideleenn” bármi a maga keresetlenségében meztelenkedik. – „Gondoljátok meg, gyerekek, / most, amikor újra eltévedt az idő, / hazánk nagybirtokosainak földjén / kizsákmányoltak hajladoznak / a fideszes-szocis-liberális-kapitalista / Magyarország megteremtéséért. / Gondoljátok meg, gyerekek! – Kis híján azt írta, hogy „gondoljátok meg, proletárok”, de az olvasóra hagyta azt a csöndes sikerélményt, amivel a József Attila-i fordulat közelségének meghallása jár.

Fönről az is mosolyogni való, ha fanyarkásan is, hogy apja születésekor „*még egészben volt MAGYARORSZÁG*”, vagy hogy Nagy Imre újratemetése napján „*reménykedő tömegben vártam / a Hősök terén boldogabb jövődönk.*” Azon egyenesen kacaghatnak, hogy „*huszonöt év alatt /nyolc miniszterelnököt emeltünk föl / és ettünk a tenyerünkéből.* (...) *Túl drága a legrosszabb demokrácia (...) Mivé lettünk!*” – Szelíd mosoly.

² A közel hozott *naturálisnak* csak az áthallása.

Odafönn már nem fáj a magánélet sem. Hogy földcséjüket betagolták a termelősövetkezetbe, s alig „*egy emberöltő múlva / 'szétvertük' a téeszeket (...) mehetnek földjükkel az öregek / a föld alá, a mennyekbe, vagy ahova akarnak.*”

De azt *odafönn* sem bánják, hogy tovább gyámolították a fiatalon nősülő költőt ráadásként fölnevelésére. Fiúk ámulva-bámulva vette birtokba a világot. Született gyermeke, és a bálványozott hitves időközben felszarvazgatta.

Az eset csak az atombomba romboló erejéhez hasonlítható. A *Gonosz* végképp a család életébe költözött, s ma is a *Sátánnak* kamatozik az ördögi befektetés. Az öregek saját házukat adták el, hogy fiúk kielégítse a hűtlen asszony követeléseit. A fiú pedig család közeli alomból választott új társat és közös hajlékban szorongott szüleivel. Mire szétválhattak útjaik, addigra az új házasság is botorkálásba fogott, majd kifulladt, megsemmisült. Egyetlen hű társ maradt: a *Piros Barackfa* – a szerelem mágikus nemtője, a költői lét utaskísérője.

A *Szenvedéstörténetünkben* csak jelzésszerűen, tanúként jelenik meg, de láthatatlan gondviselője Benke egész lírájának. Égből lenyújtott kéz, mint Dantének Beatrice. Alakjának spirituális mindenhatóságával érdemes előre megismerkedni.

A *barackfa* egykor a szülői ház ajtaja előtt élte növényi életét. Lelke azóta ereklyetartóba került: a *Piros barackfa* című korai vers nyelvi szelencéjébe.

Amíg élt, virágzása szent tűzbe hozhatta a költőt, ahogy korábbi nemzedékek sokaságát. Az örök tavaszt szellemítette meg, *Flórát*, a virágok istennőjét. Kivirágzásait menyasszonyi fátyolnak láthatta a *Mindenséggel* való nász idején. Ámulhatott a széttárt szirmok halvány vérhálóján, és a vércseppként sötétlő termő üregeken középütt. Onnan lökődtek ki a felajzott porzók a bibe köré. – A növényi ivarzásnak ez a fennkölt erotikája lett egy természetfölötti aktus megkoronázása. Eme *koronának* esküdött örök hűséget a költő, s a vele kötött frigy valóban „az égben kötöttet”. Szentsége az összes szerelmi eskü tanúsítványa lett, ahogy elkárhozás elleni páncélfedezék a Biblia.

A *Barackfa* nevét viselő vers a titkos szerelmi *tanácsadó*, a *szentlélek* és az *őrangyal* lakótere. Innen kimozdulva, hittitokként lengi át Benke érett, őszi szüretelésű szerelmi költészetét is a jelen kötetben. Minden felhatalmazást megadott a versnek, hogy ne tudjon elszivárogni belőle a lélek akkor sem, ha elfárad a foglár, az *emlékezet mágnese*. Szerelmi költészetének tektonikája a *Piros Barackfa mauzóleuma*. S ha elveszni látszik a „*vezérlő csillag*” akkor a tavasz tűnt el, a *szabadulás iránya* pedig az őszi virágként is lobogó nap.

A *Szenvedéstörténetünk* lélektani vázlata is a következő két fejezetnek. A kietlen, kilátástalan társadalmi tájkép és a szülőknek égből lemosolygó szerelme az esztétikailag bejárható, lelki-szellemi eseményszakasz két vége.

A recenzornak meglepetést okozott, hogy a *Vezérlő csillagunk vesztén* ciklus elején már kap egy pontos diagnózist és gyógy javallatot is. Ha mindent tud előre, miért a további szószaporítás?

„*Vezérlő csillagunk vesztén / ne feküdj hanyatt, / ne add meg magad, / energiád is elvész. / Menj csak ki a kertbe, / nézd megőszült fáidat, / lombok közt a házadat, / hogy itt mennyi munka van! / Ha nem végzed el, véged! / Nyíljon ki benned az élet, / nyíljon ki a növények szerelme, / adj inni a virágoknak, / dolgozz és olvass egy kicsit, / s a kerek szemű hold alatt / álmodd, hogy álmodom veled: / virágozz, édes nemzetem!*” (Ki a kertbe!)

A céltudat lüktet sorról sorra. *Látod, hogy mennyi munka vár rád „Ha nem végzed el, véged!”* A ciklus a „kerti munkáról” szól. De a természetes kert csak mintája a szimbolikusan. A kert a mi társadalmi életterünk, s ha ássuk, a történelmünket ássuk. „*Ha nem végzed el, véged!*” – dobol fülünkben a fenyegetés. Végigszenvedve a fejezet vívódásait, arra jutunk, hogy a munka elvégezhetetlen. A *bujkáló csillaghoz* csak fohászkozni lehet:

„Ragadd meg szívünket, Gondviselő Isten, / vezesd vissza családotba anyát, apát, fiát, / vezess el minket Betlehembe.”

Évtizede is talán, hogy Jókai Anna *Ima Magyarországért* című nemzeti fohászát így fejezte be: *„(A születés előtt túl hosszú volt az Advent / – hiszen az életünk hovatovább ráment – / mielőtt nem késő, Te mondd ki az Áment)”*

Jószérivel, illene már megszületni, Benke László is már túl van Jókai Anna Ámenjén. *A szabadulás útját* Ferenc pápa útmutatásában keresi:

„(...)Amikor a tőke bálványává válik, és ez vezérli az emberek döntéseit, amikor a pénz iránti mohó vágy uralkodik, az rombolja a társadalmat, megbélyegzi és rabszolgává teszi a férfiakat és nőket, rombolja a testvériséget, egymás ellen fordítja az embereket, és ahogy világosan látjuk veszélybe sodorja közös otthonunkat. (...)”

Ferenc pápa

„Este a fényes hold alatt / öntözöm a növényeket. / Jóság-vágyam aranyában / itt vagy te is mellettem. (...) Szabad voltam, úgy születtem, / mint régi-régi énekünk, / szabadság a szerelemben. / De a Gonosz győzött rajtam. / Önként vállalt rabságomban / sötét erők rabja lettem, / magamat is elvesztettem.” (A szabadulás iránya)

A jelmondat az is lehetne, hogy *„vissza a természethez!”*, annak is a legszebbikéhez, a szerelemhez:

*„Hanyatt fekvé tegnapi szerelmeskedésünk ágyán
az éjszakai fűből a te szemekkel nézem
a hatalmas égbolt csillagait.
Aranypettyekkel behintett végtelen
sugárzik rám, remegve élem
meztelen bőröd jázminillatát,
tiéd vagyok újra meg újra, rezgő energiám
lúktet rezgő energiáidban.
(...)E boldog pillanatomban jobban szeretlek,
mint tegnap, jobban szeress te is,
mert minden elromlik az ég alatt
körülvöttünk ravaszság és gyűlölet tombol,
egyedül szeretetünk maradandó.
Meddig lehetünk még e tiszta magaslaton?
Légy velünk sokáig, Élet, forrásunk vagy,
ölelő karunkban csillogsz.” (Ketten a forrásnál)*

Költőnk – valószínűsítem –, hogy megtalálta *A szabadulás irányát*. Elvesztette a világegyetemet elhomályosító veszteségtudatát, és megkapta helyette az életet. Annak *adventje* a naplemente:

*„Kiülni a tengerpartra, mint a Nap,
megállni, még körülnézni, sugarak.
Szép volt, jó volt, kirándultunk egy kicsit.
Áldott légy, csönd, csillagfényben elcsitíts.” (A kirándulás végén)*

Emlékeztető

A költő békésen vette tudomásul, hogy: „*Végtelen türelem kell a teremtéshez*”. Ami az irántunk türelmes Teremtőnek csak egy „*legyen!*”-be kerül, azzal a Teremtőt utánzó teremtmény *majom módjára* játszik. Méltányosabban szólva: *a teremtés* utánzása egy *embercsaládi társasjáték*. Így, ha a Teremtő türelmét is imitáljuk, akkor az nekünk *türelemjáték* kell legyen. – A költő is *pasziánszozik*, türelemjátékot művel, amikor keresi az *arszpoétikájához* legjobban illő szabályt, mely szerint a lapjait halomba rakhatja. – *Végtelen türelem kell a magyarok megteremtéséhez is!* – Csak a halálos kimenetelű élet pasziánszában lehet *egymás folyamatos meghazudtolása* a játékszabály.

Nemrég bukkantam *Latinovits Zoltán* egyik utolsó interjújára 1976-ból. Sokan ismerhetik. Politikatörténeti rezonanciánk szabályrendszerének része a tőle idézett néhány mondat, mely az annál *múltabbnak* a tartozéka, mint ami éppen most *múlik* el. Nem kívánom *sem cáfolni, sem megerősíteni*, ahogy egyetlen *„földiekkel játszó égi tünemény”*-t sem:

“*A színház pedig manapság akkor segít, hogyha rámutat arra a fantasztikumra, ami itt létrejött. Most utalok az iparra, mezőgazdaságra, kereskedelemre. Utalok arra, hogy ezer év óta először – nemzetek és világrészek ütköző-pontjából – ez az ország egy kereskedelmi gócponttá változott, fejlett iparral, fejlett mezőgazdasággal. Egy jóléti államnak a körvonalai kezdenek kibontakozni. Három millió koldus országából, három millió demokrata paraszt él termelősövetkezeti demokráciában – először a világon. Tehát itt olyan dolgok történtek az elmúlt években, amelyek felmérhetetlenek. Én egyet hiányolok csak, és itt lehetne nekünk nagyon nagy munkánk: A hitet erősíteni a szocializmusban.*”

Bokor Levente